

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura we Wrocławiu

LWR.410.003.02.2017
P/17/073

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura we Wrocławiu
ul. Marszałka J. Piłsudskiego 15/17, 50-044 Wrocław
T +48 71 711 83 00, F +48 71 711 83 50
lwr@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/073 – Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	1) Marian Karbarz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LWR/78/2017 z dnia 28 marca 2017 r., 2) Małgorzata Jakubiec-Dzieleńdziak, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LWR/86/2017 z dnia 13 kwietnia 2017 r. (dowody: akta kontroli str. 1-2, 227-228)
Jednostka kontrolowana	Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Rudnej ul. Piaskowa 3,3a,3b; 59-305 Rudna (dalej: „Zespół Szkół” lub „Szkoła”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Zbigniew Grabowski - Dyrektor Zespołu Szkół im. Jana Pawła II w Rudnej. (dowody: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działalność Zespołu Szkół w zakresie realizacji wspierania kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach.

W kontrolowanym okresie² w Szkole większości uczniów z niepełnosprawnościami zapewniono wsparcie zgodne z zaleceniami orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, podjęto działania mające na celu zapewnienie warunków do nauki oraz realizację zajęć odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby tych uczniów i wymagane wsparcie dodatkowo zatrudnionych osób, a liczba i zakres nieprawidłowości stwierdzonych podczas kontroli, wynikających przede wszystkim z niezatrudnienia dodatkowych specjalistów nie wpływały w sposób zasadniczy na realizację przez Szkołę wspierania kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami.

W Szkole wszystkim uczniom, których rodzice przedstawili prawidłowe dokumenty uprawniające do objęcia dzieci kształceniem specjalnym, wyznaczono formy wsparcia adekwatne do określonych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego oraz zgodne z przepisami oświatowymi. Uczniom zapewniano, w miarę możliwości Szkoły, realizację zaplanowanych form wsparcia, jednak wobec sześciu uczniów (46% uczniów z niepełnosprawnościami objętych kształceniem specjalnym) nie zrealizowano zajęć ze specjalistami (surdopedagogiem, tyflopedagogiem, rehabilitantem, psychologiem, częściowo z logopedą), zalecanych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego (i potem rekomendowanych w opracowanych w Zespole Szkół Indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych). W roku szkolnym 2015/2016 nie zatrudniono też dodatkowej osoby mimo, że edukację

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

² Okres objęty kontrolą: od 1 września 2014 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych, tj. 23 maja 2017 r.

w Zespole Szkół rozpoczął kolejny uczeń posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na autyzm. Terminowo i z należytą starannością dokonywano wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania uczniów, która uwzględniała efektywność udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Wnioski i zalecenia wynikające z tych ocen były wykorzystane do modyfikacji procesu wsparcia, a realizacja kształcenia specjalnego była objęta prawidłowym nadzorem.

W Szkole zapewniono warunki do nauki, w większości sprzęt specjalistyczny³ i środki dydaktyczne, odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, a zatrudnieni nauczyciele i specjaliści posiadali wymagane kwalifikacje. Uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych zapewniono właściwą opiekę świetlicową i dostęp do profilaktycznej opieki medycznej, prowadzono także działania w zakresie integracji uczniów ze środowiskiem rówieśniczym.

W dokumentach wewnętrznych określono zasady wspierania kształcenia oraz rekrutacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jednakże nie ustalono preferencji w naborze dotyczących uczniów z niepełnosprawnościami spoza rejonu Szkoły. Dyrektor Szkoły planował wydatki związane z realizacją kształcenia specjalnego z uwzględnieniem pełnych kosztów realizacji Indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych (dalej: IPET) oraz niezbędnych wydatków związanych z dostosowaniem środowiska szkolnego do potrzeb uczniów niepełnosprawnych. W Szkole monitorowano zaspokojenie potrzeb uczniów niepełnosprawnych i wykorzystanie dostępnych środków na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, jednak nie wykorzystywano w pełni „przysługujących uczniom” kwot. W Systemie Informacji Oświatowej (dalej: SIO) umieszczono kompletne i prawidłowe dane dotyczące uczniów niepełnosprawnych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Określanie form i sposobów wsparcia kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

*Opis stanu
faktycznego*

1.1. W Statucie Zespołu Szkół określono między innymi zadania Szkoły w zakresie form opieki i pomocy uczniom. Wg zapisów statutowych Szkoła sprawuje opiekę nad uczniami odpowiednio do ich potrzeb poprzez: zorganizowanie zajęć świetlicowych, umożliwianie spożywania posiłków, system zapomóg i stypendiów, usuwanie barier architektonicznych, prowadzenie zajęć dydaktyczno-wychowawczych, prowadzenie zajęć z gimnastyki korekcyjnej, prowadzenie zajęć logopedycznych (zajęcia te prowadzone są na podstawie diagnozy dokonanej przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną lub Radę Pedagogiczną), stały kontakt z placówkami ochrony zdrowia w przypadku uczniów z zaburzeniami rozwojowymi; uszkodzeniami narządów słuchu; wzroku; a także z rodzicami tych uczniów, udzielania uczniom pomocy psychologicznej i pedagogicznej poprzez ścisłą współpracę z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, organizację zajęć wyrównawczych, rewalidacyjnych oraz nauczanie indywidualne, organizowania opieki nad uczniami niepełnosprawnymi uczęszczającymi do Szkoły; organizuje pomoc psychologiczno-pedagogiczną polegającą w szczególności na:

³ Nie zapewniono wymaganego do przeprowadzenia zajęć specjalistycznych zaleconych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego sprzętu specjalistycznego, tj. biofeedback EEG i nie podjęto działań z celu realizacji tego typu zajęć na zewnątrz.

diagnozowaniu środowiska ucznia, rozpoznaniu potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb ucznia i możliwości ich zaspokojenia, rozpoznaniu przyczyn trudności w nauce i niepowodzeń szkolnych, wspieraniu ucznia z wybitnymi uzdolnieniami, organizowaniu różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

(dowody: akta kontroli str. 5-71)

W Zespole Szkół obowiązywały „Szkolne procedury działań wychowawczych, zapobiegawczych oraz interwencyjnych (...)”, obejmujące także zakres wsparcia uczniów realizujących kształcenie specjalne, w ramach „procedury dotyczącej pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wspierania uczniów”, oraz „powołania zespołu ds. udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej”. Dokonano aktualizacji tych dokumentów w związku z wejściem w życie z dniem 1 września 2015 r. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. *w sprawie warunków organizowania, kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym*⁴ (dalej: rozporządzenie o kształceniu specjalnym z 2015 r.) i udostępniono je na stronie internetowej Szkoły.

(dowody: akta kontroli str. 94-115)

1.2. Regulaminy rekrutacji do Zespołu Szkół na rok szkolny 2015/2016 i 2016/2017 nie uwzględniały preferencji dla kandydatów niepełnosprawnych, ale nie zawierały także zapisów dyskryminujących osoby niepełnosprawne w procesie rekrutacyjnym. W regulaminie rekrutacji na rok szkolny 2015/2016, jako kryterium naboru przy większej liczbie chętnych niż miejsc, przyjęto (wynikające ze Statutu Zespołu Szkół): średnią ocen co najmniej 4,0 oraz bardzo dobrą ocenę z zachowania. Z kolei regulamin rekrutacji na rok szkolny 2016/2017 uwzględniał kryteria ustalone przez organ prowadzący⁵ (odrębnie dla szkół podstawowych i gimnazjów). Odnosnie braku preferencji dla kandydatów niepełnosprawnych przy rekrutacji Dyrektor Zespołu Szkół powołał się w tej sprawie na fakt, iż Szkoła nie jest jednostką kształcenia specjalnego, nie jest szkołą integracyjną i nie posiada oddziałów integracyjnych. Zapewnił również, że równy dostęp osób niepełnosprawnych do Szkoły jest realizowany, czego dowodem są przyjęcia w czasie rekrutacji wszystkich uczniów składających podania.

(dowody: akta kontroli str. 72-85, 229-236)

1.3. W latach szkolnych 2014/2015-2016/2017 przyjęto do Szkoły wszystkich uczniów, których rodzice przedstawili prawidłowe orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego i inne wymagane dokumenty, uczniów tych przyjęto do klas o liczebności od 17 do 24 uczniów. W siedmiu przypadkach przyjęto po jednym uczniu z niepełnosprawnością do poszczególnych oddziałów, w dwóch przypadkach po dwoje, a w czterech przypadkach uczniów przyjętych do jednej klasy Szkoły Podstawowej (piątej⁶ a potem szóstej⁷) było razem czterech. Liczba dzieci w klasach I-III szkoły podstawowej, do których uczęszczały dzieci niepełnosprawne nie przekraczała maksymalnej dopuszczonej przepisami art. 61 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*⁸ (nie więcej niż 25 uczniów). W okresie objętym kontrolą Szkoła przyjęła 15 uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia

⁴ Dz. U., poz. 1113.

⁵ Na podstawie uchwały nr XIV (119) Rady Gminy Rudna z dnia 14 marca 2016 r. *w sprawie określenia kryteriów naboru do klas pierwszych szkół podstawowych i gimnazjów dla których organem prowadzącym jest Gmina Rudna, uwzględnianych w postępowaniu rekrutacyjnym dla kandydatów zamieszkałych poza obwodem szkoły* (publikowanej w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego z 2016 r., poz. 1433).

⁶ W roku szkolnym 2015/2016.

⁷ W roku szkolnym 2016/2017.

⁸ Dz. U. z 2016 r., poz. 1943, ze zm.

specjalnego, z tego kontrolą NIK objęto 13 uczniów dla których orzeczenia zostały wydane ze względu na niepełnosprawność. Do Szkoły zostały przyjęte: trzy osoby z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), dwie osoby słabosłyszące, jedna osoba słabowidząca, dwie osoby z niepełnosprawnością ruchową – (w tym z niepełnosprawnością ruchową z afazją motoryczną), cztery osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim jedna osoba z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim. Spośród przyjętych do Zespołu Szkół 13 uczniów z niepełnosprawnościami dwoje trafiło do Gimnazjum (i trzeci przeszedł do Gimnazjum w roku szkolnym 2016/2017 z należącej do Zespołu Szkoły Podstawowej). Od roku szkolnego 2015/2016 trzech uczniów⁹ (na podstawie wydanych w tej sprawie orzeczeń) zostało objętych nauczaniem indywidualnym, jeden z nich w roku szkolnym 2016/2017 przeszedł do należącego do Zespołu Szkół Gimnazjum.

Odnosząc się do największej liczby dzieci z niepełnosprawnościami (cztery osoby posiadające orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego) w jednym oddziale (ta sama klasa piąta i szósta odpowiednio w roku szkolnym 2015/2016 i 2016/2017) Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił, iż uczniowie zostali zapisani do tej klasy („b”) zgodnie z decyzją rodziców, równoległa klasa „a” jest klasą sportową (do której zapisy odbywają się na wniosek rodziców). Przy czym Dyrektor zaznaczył, że nie oznacza to, że do klasy sportowej nie trafiają uczniowie niepełnosprawni i podał jako przykład ucznia z niedosłuchem, który obecnie do takiej klasy uczęszcza (na wniosek rodziców) i realizuje rozszerzony program zajęć wychowania fizycznego (zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i możliwościami). Ponadto Dyrektor Zespołu Szkół podał, że jeden z czwórki „zapisanych” do tej klasy uczniów ze względu na stopień niepełnosprawności posiadał wskazanie do rewalidacji domowej i nie uczęszczał do Szkoły. Drugi otrzymał orzeczenie o niepełnosprawności w połowie roku 2015/2016, wszyscy uczniowie uczestniczą w zajęciach rewalidacyjnych i logopedycznych. Jedną z uczennic (z autyzmem) opiekuje się zatrudniona w tym celu pomoc nauczyciela (jest obecna na lekcjach, towarzyszy uczennicy na przerwach i w czasie pobytu w świetlicy). Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił również, że żaden z rodziców wspomnianej klasy piątej (potem szóstej) nie wniósł sprzeciwu czy skargi wobec ilości uczniów niepełnosprawnych w jednym oddziale, wręcz przeciwnie, rodzice wspierają się wzajemnie, współpracują i integrują ze sobą, a klasa funkcjonuje prawidłowo (na co wskazują wyniki nadzoru pedagogicznego).

(dowody: akta kontroli str. 86-93, 237-238, 1415)

W kontrolowanym okresie nie wystąpiły przypadki nieprzyjęcia uczniów do Szkoły.

(dowody: akta kontroli str. 229-236)

1.4. W Zespole Szkół opracowano z zachowaniem należytej staranności IPET-y dla każdego ucznia objętego kształceniem specjalnym, przy jego opracowaniu zachowano zasady opisane odpowiednio w § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych*¹⁰ (dalej: rozporządzenie o kształceniu specjalnym z 2010 r.) i § 6 rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2015 r. Zgodnie z § 5 ust. 3 rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2010 r. oraz § 6 ust. 3 rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2015 r., IPET-y zostały opracowane przez Zespoły utworzone przez nauczycieli, wychowawcę oraz

⁹ Z autyzmem, z zespołem Aspergera oraz niepełnosprawnością ruchową.

¹⁰ Dz. U. z 2014 r., poz. 414; uchylone z dniem 1 września 2015 r.

specjalistów prowadzących zajęcia z uczniami, w terminach wynikających z ww. rozporządzeń (odpowiednio do: do 30 dni od złożenia orzeczenia potrzeby kształcenia specjalnego lub do 30 września roku szkolnego, w którym uczeń rozpoczynał kształcenie w Zespole Szkół), na aktualne etapy edukacyjne. Zawiadomieni o spotkaniu Zespołu (w ramach bieżących kontaktów ze Szkołą) rodzice zapoznawali się z przyznanymi ich dziecku formami wsparcia (za pośrednictwem pedagoga szkolnego), dokumentując ten fakt podpisem na dokumencie (IPET). Sporządzane w Zespole Szkół IPET-y zawierały treści wymagane przepisami (ww. rozporządzeniami), były czytelne, z ich treści wynikało, że opracowywano je indywidualnie dla poszczególnych uczniów.

(dowody: akta kontroli str. 261-285, 344-346, 595-598, 616-618, 625-627, 677-679, 713-717, 822-826, 986-989, 1047-1050, 1099-1107)

Wszystkie IPET-y we wrześniu 2015 r. zostały zaktualizowane, a opracowane po tym terminie (dla uczniów z nowymi orzeczeniami) były zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami. Dokonana aktualizacja przedstawiała się następująco:

- wcześniej zgodnie z rozporządzeniem o kształceniu specjalnym z 2010 r. (§ 5 ust. 2 pkt 1) IPET określał zakres dostosowania wymagań, obecnie tzn. po wejściu w życie rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2015 r. (§ 6 ust. 1 pkt 1) zakres i sposób dostosowania wymagań (*pkt III. w IPET*) do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w szczególności przez zastosowanie odpowiednich metod i form pracy – te wskazania były we wcześniejszych IPET osobnym punktem;
- wcześniej (§ 5 ust. 2 pkt 4) IPET określał formy, sposoby i okres udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy będą realizowane, obecnie (§ 6 ust. 1 pkt 3) określa formy i okres tejże pomocy oraz wymiar godzin, w którym będą one realizowane (*pkt V w IPET*); sposób udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest zawarty w punkcie wcześniejszym (*pkt III IPET*);
- pkt 5 (§ 5 ust. 2) został poszerzony w nowym rozporządzeniu (§ 6 ust. 1 pkt 4) o możliwość współpracy ze specjalnymi ośrodkami szkolno-wychowawczymi, młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi i młodzieżowymi ośrodkami socjoterapii, a pkt 6 (§ 5 ust. 2) został rozszerzony o działania z zakresu doradztwa edukacyjnego (dla uczniów gimnazjum) - (§ 6 ust. 1 pkt 5) – *pkt VI w IPET*;
- w IPET powstałym zgodnie z nowym rozporządzeniem dookreślone zostały odpowiednie działania prowadzone w ramach zajęć rewalidacyjnych (§ 6 ust. 2 pkt 1-3) – *pkt IV i VII w IPET*.

Podczas prac nad aktualizacją IPET-ów członkowie Zespołu otrzymali dodatkowe informacje do każdego punktu zawartego w tym dokumencie, co odzwierciedlał przyjęty w Szkole druk IPET zamieszczony na stronie internetowej Szkoły oraz druk dostosowania wymagań, który uzupełniali nauczyciele uczący poszczególnych przedmiotów. Został też przygotowany druk oceny efektywności udzielanej formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej, programy IPET były tworzone przez Zespół zgodnie z wymogami rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2015 r. (§ 6 ust. 3-4); w zależności od potrzeb: na okres jaki zostało wydane orzeczenie lub na dany rok szkolny, jeśli orzeczenie było wydane wcześniej niż aktualne rozporządzenie (§ 6 ust. 5 pkt 1-3). Pracami Zespołu koordynował pedagog szkolny, ze znaczącym udziałem wychowawców klas, do których uczęszczali niepełnosprawni uczniowie. Dyrektor Zespołu Szkół stwierdził, że spotkania Zespołu odbywały się w miarę potrzeb, mogły w nich uczestniczyć także inne osoby (na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka) oraz sami rodzice (sporządzano protokoły ze spotkań).

Prowadzono je także w mniejszych grupach, poza wyznaczonymi terminami spotkań Zespołu, np.: pedagog, wychowawca, nauczyciel przedmiotu. Sprawy dotyczące tworzenia i realizacji IPET-ów były także konsultowane z psychologami i pedagogami (pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lubinie) którzy odwiedzali Szkołę podczas dyżurów w Punkcie Konsultacyjnym. Dwa razy w roku (lub częściej, jeśli wymaga tego sytuacja) Zespół dokonywał oceny poziomu funkcjonowania dziecka oraz oceny efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Rodzice dziecka w momencie (zawsze osobistego) przekazania orzeczenia o kształceniu specjalnym byli informowani o dalszych obowiązkach Szkoły w tym zakresie.

(dowody: akta kontroli str. 286-287)

1.5. Badanie szczegółowe przeprowadzone na próbie obejmującej dokumentację 10 uczniów¹¹ objętych kształceniem specjalnym w Zespole Szkół wykazało, że zakres wsparcia rekomendowany przez Zespoły w IPET-ach był zgodny z zaleceniami orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, określającymi warunki realizacji potrzeb edukacyjnych, formy stymulacji, rewalidacji, terapii, usprawniania, rozwijania potencjalnych możliwości i mocnych stron ucznia oraz inne formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

(dowody: akta kontroli str. 237-238, 262-280, 339-343, 592-594, 608-615, 621-624, 674-676, 693-695, 795-797, 904-907, 983-985, 1040-1046, 1075-1079, 1096-1098)

Na podstawie zaleceń zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego i rekomendacji Zespołu opracowującego IPET dyrektor Szkoły: ustalał formy, sposoby i okres udzielania wsparcia, w tym wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych, wymiar godzin zajęć specjalistycznych z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wyznaczał nauczycieli do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych i specjalistycznych posiadających kwalifikacje do wskazanej formy terapii oraz planował zatrudnienie dodatkowych osób do współorganizowania procesu kształcenia specjalnego, określał niezbędne dostosowania i warunki pracy odpowiednie dla ucznia, oraz informował rodziców uczniów o przyznanych formach wsparcia.

(dowody: akta kontroli str. 281-285, 344-346, 595-598, 616-618, 625-627, 677-679, 713-717, 822-826, 867-870, 986-989, 1047-1050, 1099-1107, 1157-1159)

Zaplanowane formy wsparcia uczniów następowały przez wyznaczenie konkretnych nauczycieli do ich realizacji w sporządzanym, dla danego roku szkolnego, arkuszu organizacyjnym Szkoły lub aneksie do w/w arkusza.

(dowody: akta kontroli str. 128-226)

Dyrektor Szkoły wskazał, iż formy, sposoby i okres udzielania wsparcia, zostały określone na podstawie wiedzy pedagogów szkolnych i na podstawie analizy dostępnych orzeczeń, następnie umieszczono je w arkuszu organizacyjnym Szkoły (opracowywanym w kwietniu na przyszły rok szkolny). Wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych, specjalistycznych z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, został przydzielony zgodnie z zaleceniami zawartymi w orzeczeniach. W miarę składania kolejnych orzeczeń, w ciągu roku szkolnego, arkusze organizacyjne były aneksowane i uzupełniane o niezbędne zajęcia. Ustalone wsparcie wynikało z możliwości Szkoły, tj. zatrudnionych specjalistów

¹¹ Badaniem szczegółowym objęto trzech uczniów z autyzmem (w tym jednego z Zespołem Aspergera), dwóch słabosłyszących, jednego słabowidzącego, dwóch niepełnosprawnych ruchowo (w tym jednego z afazją motoryczną) oraz dwóch niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim, trzech spośród tych uczniów objętych było indywidualnym nauczaniem.

i posiadanego sprzętu. Nauczyciele z odpowiednim przygotowaniem (socjoterapia, oligofrenopedagogika, logopedia, integracja sensoryczna) prowadzili przydzielone formy zajęć. W arkuszach organizacyjnych Szkoły planowano zatrudnienie psychologa, ale od 3 lat nie zgłosił się nikt na to stanowisko. Określono niezbędne dostosowania i warunki pracy odpowiednie dla ucznia, zawarte są one w IPET. Dyrektor i Zespół informował rodziców o przyznanych formach wsparcia poprzez przekazanie (osobiste, za pośrednictwem szkolnego pedagoga) IPET, co zostało przez nich potwierdzone na tym dokumencie. Zaproponowane przez Zespół działania były przez dyrektora Szkoły ograniczone w związku z brakiem zgody lub rezygnacją rodziców (złożonych w formie pisemnej) z przyznanych form pomocy (terapia logopedyczna, arteterapia), inną przyczyną był brak odpowiednich specjalistów (terapia psychologiczna, surdopedagogika) mogących prowadzić zajęcia lub brak odpowiedniego sprzętu (Biofeedback EEG). Dyrektor Zespołu Szkół podał, że w kilku przypadkach rodzice zrezygnowali ze względu na niechęć dziecka do prowadzonych zajęć, w takich wypadkach zaproponowano inne formy zajęć, np. terapię pedagogiczną zamiast logopedycznej oraz terapię logopedyczną w miejsce zajęć z surdopedagogiem.

(dowody: akta kontroli str. 247-260)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, iż Statut Zespołu Szkół nie określał w sposób pełny zadań Szkoły wynikających z przepisów prawa, a także form opieki i pomocy uczniom, którym z przyczyn rozwojowych potrzebna jest pomoc i wsparcie wymaganych rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. *w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół*¹².

Zgodnie z rozporządzeniem o kształceniu specjalnym z 2015 r. wśród zadań Szkoły powinno być określone zapewnienie, oprócz realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, także: warunków do nauki, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, zajęć specjalistycznych, innych zajęć odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęć rewalidacyjnych, resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych, integracji uczniów ze środowiskiem rówieśniczym, w tym z uczniami pełnosprawnymi, przygotowania uczniów do samodzielności w życiu dorosłym. W Statucie Zespołu Szkół brakowało (nie poruszono) problematyki zapewnienia równego dostępu osób niepełnosprawnych do edukacji w Szkole, zawarto jedynie informację, że „Zespół Szkół organizuje opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi uwzględniając możliwości Szkoły poprzez korzystanie z normalnego toku nauczania w oparciu o opinię Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej lub inną opinię specjalisty” (§ 16 ust. 2 Statutu).

Statut Szkoły nie zawierał również zasad realizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w oparciu o aktualne rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. *w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*¹³ (dalej: rozporządzenie o organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej), nie wskazuje także zasad realizacji kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami, w tym zadań

¹² Dz. U. Nr 61, poz. 624, ze zm.

¹³ Dz. U., poz. 532.

Zespołu opracowującego IPET, zawierał jedynie zapisy dotyczące zasad zatrudniania dodatkowych nauczycieli do realizacji kształcenia specjalnego uczniów.

Uwzględniono w tej sprawie wyjaśnienia Dyrektora Zespołu Szkół, który podał, że Szkoła zapewnia uczniom niepełnosprawnym równy dostęp do edukacji, odpowiednie warunki i specjalistyczny sprzęt, a braki w Statucie wynikają ze złego przekazu firmy prowadzącej szkolenia o zmianach w statutach szkół, która pełniła również opiekę prawną nad Statutem i nie zauważyła tych uchybień. W trakcie trwania czynności kontrolnych NIK (w dniu 16 maja 2017 r.) Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół podjęła uchwałę w sprawie zmian w Statucie, dotyczących między innymi zapisów w zakresie wsparcia uczniów realizujących kształcenie specjalne.

Ponadto NIK zauważyła, że przy rekrutacji do Zespołu Szkół uczniów spoza obwodu nie zastosowano preferencji dla uczniów z niepełnosprawnościami, organ prowadzący również nie skorzystał z możliwości określenia takich kryteriów naboru, mimo że prawo oświatowe daje takie uprawnienia.

(dowody: akta kontroli str. 5-7, 229-236, 1398-1404)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Szkoły w zakresie określenia form i sposobów wsparcia kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

2. Zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych do realizacji wsparcia kształcenia specjalnego

Opis stanu
faktycznego

2.1. W Szkole przeprowadzono zmiany i dostosowania warunków do realizacji procesu wsparcia kształcenia specjalnego uczniów niepełnosprawnych oraz zapewniono tym uczniom opiekę świetlicową i dostępność opieki medycznej, jednak Szkoła nie w pełni była przystosowana do potrzeb uczniów niepełnosprawnych ruchowo. Przeprowadzone, w trakcie kontroli, oględziny¹⁴ wykazały, że:

- w budynku gimnazjum, wyposażonym w podjazd dla wózków inwalidzkich, brak było dostępu osób niepełnosprawnych ruchowo na I piętro (schody uniemożliwiały dostęp do znajdujących się tam pomieszczeń klasowych i administracji Szkoły),
- w budynku szkoły podstawowej znajdowała się winda przystosowana dla osób niepełnosprawnych, która pozwala przemieścić się osobom niepełnosprawnym (korzystającym z wózka inwalidzkiego) na parter i I piętro budynku, natomiast brak było możliwości dotarcia tych osób na II piętro, gdzie znajdowała się sala gimnastyczna i gabinet terapii zajęciowej (sensorycznej), oraz do części obiektu sportowego mieszczącego basen. Na I piętrze budynku szkoły podstawowej, znajdowała się toaleta dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo, ponadto zlokalizowana była świetlica oraz gabinet logopedyczny wyposażony w lustro do ćwiczeń,
- w obiekcie sportowym (przy basenie) znajdowało się pomieszczenie przeznaczone na gabinet pomocy przedlekarskiej (nieдоступne dla osób niepełnosprawnych ruchowo, ze względu na schody),
- gabinety: logopedyczny i terapii zajęciowej, wyposażone były w sprzęt i pomoce dydaktyczne niezbędne dla prowadzonych ćwiczeń i terapii, sprzęty z których korzystali uczniowie, stanowiące wyposażenie tych gabinetów, były dostosowane do wymagań ergonomii,

¹⁴ Udokumentowane także w postaci fotograficznej.

- pomieszczenia w których znajdowały się w/w gabinety spełniały wymogi co do usytuowania (ponad powierzchnią terenu na którym znajdował się budynek), ich wysokości, zapewnienia właściwego oświetlenia, wentylacji i ogrzewania,
- stołówka zlokalizowana była na parterze budynku szkoły podstawowej i posiadała ograniczony dostęp dla osób niepełnosprawnych (korzystających z wózka inwalidzkiego) w związku z wąskimi (niedostosowanymi) drzwiami wejściowym,
- na terenie Zespołu Szkół znajdowały się parkingi, zlokalizowane przy budynkach gimnazjum i szkoły podstawowej, na których wyznaczono miejsca do parkowania dla osób niepełnosprawnych.

(dowody: akta kontroli str. 293-299)

Szkoła zapewniła zajęcia świetlicowe dla uczniów niepełnosprawnych objętych kształceniem specjalnym, którzy pozostawali w Szkole dłużej ze względu na: czas pracy rodziców (na wniosek rodziców), organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia opieki w szkole.

(dowody: akta kontroli str. 308 -319)

Szkoła zapewniała uczniom dostępność opieki medycznej zawierając, w latach 2014-2016 porozumienia „w sprawie objęcia opieką medyczną uczniów Zespołu Szkół” z zewnętrzną firmą medyczną z Lubina.

(dowody: akta kontroli str. 305-307)

2.2. W kontrolowanym okresie w Szkole zatrudnionych było:

- w roku szkolnym 2014/2015 ogółem 51 nauczycieli i specjalistów w wymiarze 48,36 etatu, w tym: 42 nauczycieli przedmiotowych w wymiarze 40,12 etatu, pięciu nauczycieli świetlicy w wymiarze 4,5 etatu, jeden nauczyciel biblioteki (pełny etat), dwóch pedagogów szkolnych w wymiarze dwóch etatów oraz logopeda w wymiarze 0,74 etatu,
- w roku szkolnym 2015/2016 ogółem 56 nauczycieli i specjalistów w wymiarze 51,38 etatu, w tym: 47 nauczycieli przedmiotowych w wymiarze 43,48 etatu, pięciu nauczycieli świetlicy w wymiarze 4,5 etatu, jeden nauczyciel biblioteki (pełny etat), dwóch pedagogów szkolnych w wymiarze dwóch etatów oraz logopeda w wymiarze 0,4 etatu,
- w roku szkolnym 2016/2017 ogółem 55 nauczycieli w wymiarze 50,65 etatu, w tym: 44 nauczycieli przedmiotowych w wymiarze 41,84 etatu, sześciu nauczycieli świetlicy w wymiarze 5,5 etatu, jeden nauczyciel biblioteki (pełny etat) dwóch pedagogów szkolnych w wymiarze dwóch etatów, logopeda w wymiarze 0,17 etatu oraz doradca zawodowy w wymiarze 0,14 etatu.

Ponadto Dyrektor Szkoły zatrudnił:

- asystentów nauczycieli (na pełnych etatach): dwie osoby w roku szkolnym 2014/2015, cztery osoby w 2015/2016 i jedną osobę w 2016/2017 – osoby te zostały zatrudnione do klas pierwszych, nie było to związane z niepełnosprawnościami uczniów;
- pomoc nauczyciela (pełny etat): jedną osobę w roku szkolnym 2015/2016;
- pomoc nauczyciela dla dziecka z orzeczeniem¹⁵: jedną osobę (w wymiarze 0,75 etatu) w roku szkolnym 2014/2015 i 2015/2016 – dla dziecka z autyzmem, dwie

¹⁵ Zatrudnienie pomocy nauczyciela dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia wynikało z orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, do zakresu obowiązków szczegółowych osób na tych stanowiskach należało: [1] spełnianie czynności opiekuńczych w stosunku do ucznia, zgodnych z wytycznymi zawartymi w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego zleconymi przez nauczycieli oraz innych czynności wynikających z rozkładu zajęć w ciągu dnia, [2] towarzyszenie dziecku w czasie przerwy międzylekcyjnej,

osoby (w wymiarze 1,5 etatu) w roku szkolnym 2016/2017 – z których jedna opiekowała się uczniem z autyzmem, druga uczniem z niepełnosprawnością ruchową.

Tygodniowy godzinowy wymiar etatów dla ww. osób wynosił: 18 godzin dla nauczycieli przedmiotowych, 26 dla nauczycieli świetlicowych, 30 godzin dla nauczycieli bibliotekarzy, po 35 godzin dla pedagogów szkolnych, logopedów i doradców zawodowych i po 40 godzin dla asystenta nauczyciela, pomocy nauczyciela oraz pomocy nauczyciela dla dziecka z orzeczeniem. Zajęcia logopedyczne były prowadzone w ramach art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a) i b) ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. *Karta Nauczyciela*¹⁶ lub w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy nauczyciela.

Odnosząc się do radykalnego spadku wymiaru czasu pracy (z 0,74 do 0,17 etatu) zatrudnionego w Szkole logopedy w kontrolowanym okresie Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił, że wynikało to z rozłączenia w roku szkolnym 2015/2016 Zespołu Szkół z Gminnym Przedszkolem (gdzie zostało przeniesione 0,3 etatu logopedy). W kolejnym roku logopeda nie zgodził się na większy wymiar etatu niż 0,17 (nauczycielka nadal pracuje również w przedszkolu, nie wyraziła zgody na pracę w nadgodzinach). Ponadto Dyrektor Zespołu Szkół podał, iż celowo, za zgodą rodziców, zdecydowano się wobec dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia na terapię logopedyczną indywidualną, ale w wymiarze półgodzinnym, a nie zajęcia grupowe (do pięciu uczniów) uznając ją za efektywniejszą (przy czym, w wyjątkowych sytuacjach – dotychczas dla jednego ucznia z autyzmem – zajęcia logopedyczne trwały pełną godzinę). Ponadto Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił, że żaden z pozostałych nauczycieli nie posiadał kwalifikacji do prowadzenia zajęć logopedycznych, a wysokie pensum logopedy (35 godzin tygodniowo), w jego ocenie powodowało brak chętnych do pracy na tym stanowisku.

(dowody: akta kontroli str. 320, 324-336, 1413)

Nauczyciele zatrudnieni w Szkole posiadali kwalifikacje zawodowe przewidziane do nauczania określonego przedmiotu w danym typie szkoły. Dyrektor Szkoły dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zatrudnił odpowiednio przygotowaną kadrę nauczycieli, prowadzący zajęcia rewalidacyjne, socjoterapię, terapię i zajęcia integracji sensorycznej z uczniami z autyzmem w tym z zespołem Aspergera, dysponowali kwalifikacjami uprawniającymi do prowadzenia zajęć z uczniami z orzeczeniami i wskazaniem do zajęć specjalistycznych: troje nauczycieli posiadało kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej – oligofrenopedagogiki, jedna osoba - logopedii z terapią pedagogiczną, jedna osoba - edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, jedna osoba - terapii pedagogicznej i socjoterapii.

(dowody: akta kontroli str. 321-323)

W celu zapewnienia odpowiedniego poziomu przygotowania kadry do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Szkole podejmowano działania w zakresie doskonalenia zawodowego adekwatnie do stwierdzonych potrzeb, w badanym okresie nauczyciele uczestniczyli w zewnętrznych i wewnętrznych szkoleniach dotyczących kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, umożliwiono zatrudnionym nauczycielom rozwijanie

[3] pomoc w czynnościach samoobsługowych w razie potrzeby, [4] współuczestniczenie z dzieckiem w imprezach, uroczystościach, wycieczkach i wyjazdach organizowanych przez nauczycieli, [5] sprawowanie opieki w czasie pobytu dzieci w świetlicy szkolnej, [6] odprowadzanie dzieci na przystanek autobusowy i opieka nad nimi.

¹⁶ Dz. U. z 2016 r., poz. 1379, ze zm.

kompetencji w formach doskonalenia dających kwalifikacje do pracy z uczniami np. studia podyplomowe, kursy kwalifikacyjne (np. poprzez dofinansowanie tych form kształcenia), dokonywano zakupów aktualnej fachowej literatury, w latach 2010-2017 doposażono bibliotekę szkolną o 43 tytuły dotyczące pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Z literatury tej korzystali zatrudnieni w szkole nauczyciele i specjaliści, o czym świadczy liczba odnotowanych wypożyczeń (129).

(dowody: akta kontroli str. 337-367)

Odnosząc się do realizacji potrzeb szkoleniowych Dyrektor Zespołu Szkół podał, że nauczyciele mogą korzystać ze szkoleń, którymi są zainteresowani, planowane są również szkoleniowe rady pedagogiczne, doskonalenie zawodowe nauczycieli wynika z zainteresowań nauczycieli, uwzględnia się w nim także potrzeby Szkoły.

(dowody: akta kontroli str. 247-260)

2.3. Zespół Szkół otrzymywał na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży środki naliczane na ten cel w części oświatowej subwencji ogólnej. W 2015 r. Szkoła otrzymała subwencję w łącznej kwocie 180 363 zł, z której wykorzystano 107 652 zł (59,6%), była przyznana na pięciu uczniach szkoły podstawowej i jednego ucznia gimnazjum. Natomiast w 2016 r. subwencja wyniosła 391 516 zł, z której wykorzystano 185 584 zł (47,4%), była przyznana na ośmiu uczniach szkoły podstawowej i dwóch uczniów gimnazjum.

(dowody: akta kontroli str. 526)

W Szkole rzetelnie planowano wydatki na wsparcie procesu kształcenia specjalnego w oparciu o precyzyjnie określone zasady ich kwalifikowania oraz zgodnie z wytycznymi organu prowadzącego. Przy planowaniu wydatków na rok 2015 i 2016 na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla uczniów uwzględniono środki finansowe związane z realizacją IPET-ów.

Kwota zwiększonej subwencji oświatowej „przysługująca” Szkole z tytułu objęcia kształceniem uczniów niepełnosprawnych według „Metryczki oświatowej” na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi ujmowana była w rozdziale 80150¹⁷ w wysokości wskazanej w informacji od organu prowadzącego o podziale środków subwencji oświatowej. Informacja ta przekazywana była Szkole w pierwszym kwartale roku budżetowego, po otrzymaniu przez organ prowadzący informacji o kwocie przysługującej subwencji oświatowej na dany rok budżetowy. Kwota wskazana w informacji podlegała uzgodnieniu z danymi wykazanymi w SIO przez Szkołę o ilości uczniów do końca września roku poprzedzającego rok, na który przyznana jest subwencja oświatowa, w tym również uczniów z orzeczonymi niepełnosprawnościami.

(dowody: akta kontroli str. 368-412, 456-472, 527-529)

Niewykorzystanie części przyznanej subwencji oświatowej na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi w latach 2015 i 2016 było spowodowane:

- odejściem uczniów w trakcie roku budżetowego do innych szkół mieszczących się poza terenem Gminy Rudna (w 2015 r. uczeń szkoły podstawowej¹⁸,

¹⁷ Wg klasyfikacji budżetowej rozdział 80150 Realizacja zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych, gimnazjach, liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych i szkołach zawodowych.

¹⁸ Uczeń kontynuuje naukę w innym gimnazjum należącym do zespołu szkół specjalnych.

w 2016 r. uczeń szkoły podstawowej i dwóch uczniów gimnazjum¹⁹, subwencja oświatowa w całości jest ujęta w rozdziale 80150 na wszystkich uczniów i nie jest pomniejszana proporcjonalnie do okresu uczęszczania do Szkoły);

- dotychczasowym wystarczającym wyposażeniem bazy dydaktycznej, która doposażona była, zgodnie z orzeczeniami dzieci, które wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, w potrzebne pomoce naukowe i dydaktyczne za kwoty: 21 457 zł w 2015 r., gdy utworzono pracownię sensoryczną, oraz 3 361 zł w 2016 r., gdy doposażono pracownię językowe;
- trudnościami z zatrudnieniem specjalistów wskazanych w orzeczeniach uczniów wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił, że w orzeczeniach dzieci wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy wskazano zajęcia z psychologiem, tyflopedagogiem oraz surdopedagogiem. Nie zatrudniono tych specjalistów ze względu na brak chętnych do zatrudnienia na cząstki etatu i krótki okres przyznanej pomocy. Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił, że ze względu na opisane wyżej braki kadrowe na posiedzeniu Rady Pedagogicznej zaproponował rozwijanie i doskonalenie warsztatu pracy nauczycieli związanych z pomocą psychologiczno-pedagogiczną, które miałyby wspomóc kształcenie uczniów wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Nauczyciele jednak nie wykazali zainteresowania doskonaleniem zawodowym w zakresie takich specjalizacji ze względu na charakter Szkoły, która jest ogólnodostępna. Według Dyrektora obawiali się, iż ukończenie takich specjalizacji, które dają bardzo zawężone kwalifikacje, nie zostaną przez nich wykorzystane. Nauczyciele chętnie podejmują różne formy podnoszenia kwalifikacji (poprzez podjęcie studiów podyplomowych, uczestnictwo w różnego rodzaju warsztatach metodycznych, kursach doskonalących) z zakresu oligofrenopedagogiki, terapii pedagogicznej, arteterapii, socjoterapii, terapii sensorycznej, ponieważ daje to możliwość i kwalifikacje do pracy z dziećmi posiadającymi nie tylko orzeczenia ale również opinie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej. Ponadto Dyrektor Zespołu Szkół wyjaśnił, że chętnych do pracy specjalistów poszukiwał przez kontakt z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną a także innymi placówkami oświatowymi. Po opracowaniu IPET-u i ustaleniu zakresu możliwej pomocy rodzice ucznia wymagającego stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, którzy wybrali Zespół Szkół w Rudnej (szkołę ogólnodostępną), w której ich dziecko miało realizować proces dydaktyczny byli informowani o zapleczu kadrowym i możliwościach pomocy temu dziecku.

(dowody: akta kontroli str. 527-529, 537)

Procedura wyodrębniania wydatków na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w części oświatowej subwencji ogólnej naliczanej na 2015 i 2016 rok realizowana była według przyjętego schematu działań:

- zarządzeniem dyrektora Nr 2/2015 z dnia 16 marca 2015 r. oraz Nr 1/2016 z dnia 4 stycznia 2016 r. w sprawie zmian zasad rachunkowości przyjętych dla Zespołu Szkół w Rudnej, (§ 4) określono zasady wyodrębniania kosztów ponoszonych na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi;
- koszty poniesione na zakup materiałów i energii, usług obcych, podatków i opłat, pozostałych kosztów rodzajowych oraz wynagrodzeń pracowników administracji i obsługi podlegały ewidencji poprzez ujęcie wydatków faktycznie poniesionych,

¹⁹ W tym uczennica, która w lutym 2016 r. przeniosła się do gimnazjum dla dorosłych.

przeliczanych comiesięcznie według ilości uczniów wykazanych w projekcie planu finansowego poszczególnych rozdziałów klasyfikacji budżetowej. Natomiast koszty obsługi basenu oraz koszty, które trudno przypisać konkretnej działalności przeliczane były na wszystkich uczniów Zespołu Szkół, a przebiegania odbywały się cyklu miesięcznym, sporządzane zestawienia zatwierdzał Dyrektor Szkoły;

- koszty wynagrodzeń i pochodnych od wynagrodzeń nauczycieli realizujących w/w zadania ujmowane były w wysokości wydatków poniesionych na wynagrodzenia nauczyciela w oddziale, w którym kształciło się dziecko wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i przeliczane je według ilości godzin realizowanych w tym oddziale i liczby uczniów tego oddziału. Na podstawie orzeczenia oraz opracowanego IPET-u, sporządzano indywidualne imienne zestawienie dla ucznia z orzeczeniem, zawierające tygodniowy wymiar godzin realizowanych z rozbiorem na poszczególne przedmioty i nauczycieli. Przebiegania wydatków odbywały się w cyklu miesięcznym, sporządzane zestawienia zatwierdzał Dyrektor Szkoły;
- koszty zakupu pomocy naukowych i dydaktycznych służące wykonywaniu zadań z zakresu stosowania specjalnej organizacji nauki ujmowano w całości w rozdziale 80150. Nauczyciele przedmiotowi, realizujący zajęcia z uczniami z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego analizowali zalecenia zawarte w orzeczeniu i sporządzali, jeśli istniała taka potrzeba, wykaz pomocy, które wspomogą proces dydaktyczny ucznia. Wykaz ten sporządzany był w oparciu o indywidualne potrzeby dziecka z orzeczeniem do realizacji indywidualnego programu nauczania. Przebiegania odbywały się w cyklach miesięcznym, sporządzane zestawienia zatwierdzał Dyrektor Szkoły.

Dokumentami potwierdzającym wyodrębnianie wydatków na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi były miesięczne, kwartalne i roczne sprawozdania Rb-28S z wykonania planu wydatków budżetowych samorządowej jednostki budżetowej.

(dowody: akta kontroli str. 413-455, 473-525, 527-529)

Planowanie w zakresie wyodrębniania wydatków na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w Zespole Szkół (uwzględniające zmianę przepisów dotyczącą klasyfikacji budżetowej i wprowadzenie rozdziału 80150) przebiegało następująco:

- w 2015 r.: po otrzymaniu informacji od organu prowadzącego o podziale środków finansowych na dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności została porównana otrzymana metryczka subwencji oświatowej na 2015 r. z danymi wykazanymi w SIO według stanu na dzień 30 września 2014 r. Dokonano podziału wskazanej kwoty na poszczególne paragrafy wydatków budżetowych na podstawie zestawień imiennych uczniów, z którymi realizowali zajęcia poszczególni nauczyciele (opracowanych na podstawie IPET). Kwoty na zakupy materiałów i usług wyliczono zgodnie z wytycznymi określonymi w Zarządzeniu Dyrektora Nr 1/2015 z dnia 16 marca 2015 r. Sporządzono wniosek do Wójta Gminy Rudna o wystąpienie z inicjatywą uchwałodawczą do Rady Gminy Rudna w celu wyodrębnienia przeznaczonych środków na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Podjęta w dniu 31 marca 2015 r. uchwała Rady Gminy Nr VI/38/2015 w sprawie zmiany uchwały Nr IV/27/2014 Rady Gminy Rudna z dnia 29 grudnia 2014 r. w sprawie budżetu Gminy Rudna, wyodrębniła wskazaną we wniosku kwotę do rozdziału 80150. W 2015 r. po wyodrębnieniu środków w rozdziale 80150 plan finansowy w tym rozdziale zmieniany był dwukrotnie. Zmiany dotyczyły realizacji zadań zleconych – dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych, gimnazjów, szkół

- artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej lub gimnazjum w podręczniki, materiały edukacyjne lub materiały ćwiczeniowe;
- w 2016 r.: projekt planu finansowego na 2016 r. został opracowany w oparciu o plan finansowy 2015 r. Uchwałą Rady Nr XIII/113/2015 z dnia 21 grudnia 2015 r. w sprawie budżetu Gminy Rudna na 2016 r. wyodrębniono w rozdziale 80150 kwotę wskazaną w przedłożonym projekcie planu finansowego. Po otrzymaniu informacji o podziale środków finansowych na dzieci niepełnosprawne według otrzymanej subwencji oświatowej oraz porównaniu i ustaleniu zgodności danych wykazanych w SIO we wrześniu 2015 r. wystąpiono z pismem do Wójta Gminy Rudna w celu dokonania zmian w planach finansowych na 2016 r. oraz z pismem o wystąpienie z inicjatywą uchwałodawczą do Rady Gminy Rudna celem zmiany uchwały Nr XIII/113/2015 z dnia 21 grudnia 2015 r. w sprawie budżetu Gminy Rudna, aby wyodrębnić środki finansowe w wysokości wskazanej w przyznanej subwencji oświatowej na realizację zadań związanych ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi na 2016 r. Zmiany te zostały wprowadzone Zarządzeniem Wójta Nr 248/2016 z dnia 26 kwietnia 2016 r. w sprawie zmian budżetu Gminy Rudna na 2016 r. oraz uchwałą Nr XV/134/2016 z dnia 16 maja 2016 r. w sprawie zmiany budżetu Gminy Rudna na 2016 r. W 2016 r. po wyodrębnieniu środków w rozdziale 80150 plan finansowy w tym rozdziale zmieniany był dwukrotnie. Zmiany dotyczyły realizacji zadań zleconych – dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych, gimnazjów, szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej lub gimnazjum w podręczniki, materiały edukacyjne lub materiały ćwiczeniowe.

(dowody: akta kontroli str. 527-529)

W trakcie kontroli uzyskano²⁰, od Urzędu Gminy Rudna, informacje dotyczące przeznaczenia środków na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży w relacji do wysokości środków naliczonych na ten cel w części oświatowej subwencji ogólnej w 2015 i 2016 r. Z danych tych wynika że, wysokość środków naliczonych dla Gminy Rudna na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy wyniosła:

- w 2015 r. ogółem kwotę 348 607 zł, z tego dla Zespołu Szkół w rozdziale 80149 – 55 310 zł i w rozdziale 80150 – 180 363 zł;
- w 2016 r. ogółem kwotę 452 403 zł; z tego dla Zespołu Szkół w rozdziale 80149 – 27 986 zł a w rozdziale 80150 – 391 516 zł.

W trakcie roku 2015 i 2016 Gmina Rudna nie ponosiła wydatków związanych z organizacją kształcenia specjalnego, ewidencjonowanych w innych rozdziałach klasyfikacji budżetowej (poza rozdziałami 80149 i 80150). Wykonanie wydatków Gminy Rudna w rozdziale 80149 wyniosło 17 130 zł w 2015 r. i 27 538 zł w 2016 r., natomiast w rozdziale 80150 wyniosło 143 978 zł w 2015 r. i 198 560 zł w 2016 r.

(dowody: akta kontroli str. 530-536)

2.4. Postępowanie z dokumentacją dotyczącą uczniów objętych kształceniem specjalnym w Zespole Szkół zapewniało ochronę wrażliwych danych osobowych, a dane zawarte w orzeczeniach znajdowały prawidłowe odzwierciedlenie w SIO, ponieważ zapewniono kompletność, poprawność oraz zgodność ze stanem faktycznym danych uczniów niepełnosprawnych wprowadzonych do SIO.

(dowody: akta kontroli str. 116-127, 538)

²⁰ W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

W dniu 27 kwietnia 2016 r. Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół została przeszkolona w zakresie ochrony danych osobowych. Szkolenie dotyczyło gromadzenia, przetwarzania i udostępniania danych osobowych uczniów, prowadzenia dziennika elektronicznego, komunikacji na linii uczeń, nauczyciel, rodzic. Szkoła posiadała wewnętrzne instrukcje dotyczące ochrony danych osobowych.

(dowody: akta kontroli str. 247-260)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Szkoły w zakresie zapewnienia warunków organizacyjnych i finansowych do realizacji wsparcia kształcenia specjalnego.

3. Realizacja zaplanowanych działań w zakresie wsparcia kształcenia specjalnego

Opis stanu
faktycznego

3.1. W ramach realizacji kształcenia specjalnego uczniów zostały zrealizowane zaplanowane w IPET formy wsparcia, tj. zajęcia rewalidacyjne, zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (zgodnie z ustalonym wymiarem i zakresem merytorycznym) oraz działania wspierające rodziców ucznia.

Wymiar zajęć rewalidacyjnych wynosił dwie godziny (zegarowe) tygodniowo dla jednego ucznia szkoły podstawowej i gimnazjum, ujęto je w arkuszach organizacyjnych Zespołu Szkół, były one ukierunkowane na usprawnianie zaburzonych funkcji, wzmacnianie i kompensację. Prowadzili je nauczyciele, którzy posiadali przygotowanie w zakresie pedagogiki specjalnej, zgodnej z rodzajem niepełnosprawności uczniów (zajęcia z uczniem niepełnosprawnym intelektualnie prowadził oligofrenopedagog) oraz specjaliści (pedagog szkolny czy logopeda). Zajęcia rewalidacyjne służyły usprawnianiu funkcji ucznia, rozwijaniu i kształtowaniu określonych procesów.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że przydzielone zajęcia rewalidacyjne były realizowane, za wyjątkiem zajęć z tyflopedagogiem, surdopedagogiem oraz psychologiem, których nie uwzględniono i nie realizowano z powodu braku specjalistów w tym zakresie. Zajęcia logopedyczne (realizowane w ramach udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej), w porozumieniu z rodzicami, zostały zaplanowane na 0,5 godziny i było to związane z dużą ilością dzieci objętych terapią logopedyczną. Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze odbywały się zgodnie z zaleceniami, jednak nie wszyscy uczniowie i nie zawsze uczęszczali na te zajęcia.

Dyrektor Zespołu Szkół monitorował realizację liczby godzin przewidzianą w ramowym planie nauczania w zakresie zajęć rewalidacyjnych i specjalistycznych, zarówno w odniesieniu do lat szkolnych 2014/2015 i 2015/2016 jak i do kończących się w tych latach szkolnych etapów edukacyjnych tak jak wszystkich nauczycieli i przedmiotów. Zrealizowano zaplanowane dla uczniów zajęcia rewalidacyjne w wymiarze dwóch godzin tygodniowo i za wyjątkiem trzech niżej opisanych przypadków osiągnięto (przynajmniej w 90%) limit²¹ przypadający na ucznia na całym etapie edukacyjnym. Zrealizowany wymiar godzin rewalidacyjnych niższy niż 90% zaplanowanej liczby dotyczył trzech uczniów, czego powodem były ich absencje z przyczyn obiektywnych (choroby) czy subiektywnych (jedna z uczennic nie uczestniczyła w 31 zajęciach, na co nie mieli wpływu rodzice, a z dniem 20 lutego 2016 r. zupełnie zrezygnowała z nauki w Zespole Szkół).

²¹ Wynikający z zapisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U., poz. 204, ze zm.).

Nauczyciele prowadzący zajęcia rewalidacyjne z uczniami z autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera, realizowali zalecenia dotyczące określonego sposobu wsparcia, które znajdowały się w orzeczeniach Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, a następnie w IPET-ach i były zapisami ogólnymi (np. rewalidacja, socjoterapia i ilość godzin tygodniowo). Nauczyciele opracowujący plan zajęć indywidualnych uwzględniali indywidualnie diagnozy funkcjonalne poszczególnych uczniów, a w opracowanym planie zawierali cele szczegółowe.

(dowody: akta kontroli str. 247-260, 1177-1179)

3.2. W celu współorganizowania kształcenia specjalnego uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zostały zatrudnione dodatkowe osoby na stanowiskach pomocy nauczycieli²², co wynikało z zaleceń znajdujących się w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego. Od dnia 1 stycznia 2016 r. (kiedy to weszły w życie przepisy § 7 ust. 2 rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2015 r.) wszystkim uczniom, którzy tego wymagali (za wyjątkiem jednego przypadku szczegółowo opisanego w części dotyczącej nieprawidłowości) zapewniono stosowne wsparcie.

(dowody: akta kontroli str. 261-280, 320)

3.3. Szkoła zapewniała warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów. Plany zajęć lekcyjnych, wraz z zaplanowanymi dodatkowymi zajęciami, zapewniały higienę pracy uczniów z niepełnosprawnościami. Nauczyciele w sposób racjonalny wykorzystywali wyposażenie sal lekcyjnych, dostosowując na bieżąco warunki indywidualnie dla każdego z ucznia w zależności od rodzaju jego niepełnosprawności (np. osobna i o odpowiedniej wysokości ławka, dostosowane do potrzeb miejsce w klasie). Stosownie do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży uczniom niepełnosprawnym, którym stan zdrowia uniemożliwił lub znacznie utrudniał uczęszczanie do szkoły (posiadającym orzeczenia w tej sprawie) zorganizowano nauczanie indywidualne. Takich uczniów w kontrolowanym okresie było trzech (jeden z autyzmem, drugi z zespołem Aspergera, a trzeci z niepełnosprawnością ruchową). Tylko uczeń z niepełnosprawnością ruchową odbywał zajęcia w domu, pozostałym zorganizowano zajęcia w Szkole (uwzględniały one zalecenia poradni psychologiczno-pedagogicznych, możliwości uczniów i szkoły).

(dowody: akta kontroli str. 293-299, 247 -260, 1418-1431)

3.4. W Szkole zapewniano uczniom objętym kształceniem specjalnym integrację ze środowiskiem rówieńczym, w tym z dziećmi pełnosprawnymi. Uczniowie objęci indywidualnym nauczaniem uczestniczyli z klasą w zajęciach wg wskazań znajdujących się w orzeczeniach o tym nauczaniu. Na podstawie dzienników lekcyjnych, kart wycieczek, sprawozdań wychowawców klasowych ustalono, że uczniowie niepełnosprawni uczestniczyli w wycieczkach, wyjściach, uroczystościach szkolnych organizowanych dla klasy czy Szkoły. Dyrektor Szkoły wskazał ponadto, że uczniowie z niepełnosprawnościami traktowani są na równo z uczniami pełnosprawnymi i aktywnie uczestniczą w życiu Szkoły, jeden z nich jest uczniem klasy sportowej o pływackim profilu, gdzie realizuje 10 godzin wychowania fizycznego tygodniowo (zamiast obowiązkowych czterech).

²² Jedna osoba (w wymiarze 0,75 etatu) w roku szkolnym 2014/2015, dwie osoby (w wymiarze 1,75 etatu) w roku szkolnym 2015/2016 oraz 2016/2017.

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1) W okresie objętym badaniem (lata szkolne 2014/2015-2016/2017) nie zostały zrealizowane przez Szkołę, przyznane orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego (uwzględnione również w IPET-ach), następujące formy pomocy dla siedmiu uczniów:

- uczeń słabosłyszący: terapia surdologopedyczna i zajęcia terapeutyczne z surdologopedą (brak specjalisty), terapia EEG-Biofeedback (brak sprzętu);
 - uczeń słabowidzący: zajęcia rewalidacyjne z zakresu tyflopedagogiki (brak specjalisty);
 - uczeń z niepełnosprawnością ruchową, w tym afazją motoryczną: terapia psychologiczna (brak specjalisty), terapia EEG-Biofeedback (brak sprzętu);
 - drugi uczeń słabosłyszący: zajęcia terapeutyczne z surdologopedą (brak specjalisty),
 - uczeń z autyzmem w tym zespołem Aspergera: terapia rodzinna (brak prowadzenia przez Szkołę);
 - uczeń z niepełnosprawnością ruchową: zajęcia rehabilitacyjne (brak specjalisty);
 - drugi uczeń z autyzmem: zajęcia arteterapii (brak specjalisty);
- (za nieprawidłowość nie uznano niezrealizowanych zajęć logopedycznych i arteterapii ze względu na brak na nie zgody rodziców w przypadku trzech z ww. uczniów).

Zdaniem NIK nie zasługują na uwzględnienie wyjaśnienia Dyrektora Zespołu Szkół, w których przekazał, że powody niezatrudnienia specjalistów były niezależne od Szkoły. Tym bardziej, że jak wykazała kontrola NIK, w kontrolowanym okresie Zespół Szkół nie wykorzystał niemalże połowy środków przeznaczonych na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

(dowody: akta kontroli str. 1165-1176)

2) W związku z przyjęciem w roku szkolnym 2015/2016 kolejnego ucznia z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera) nie dostosowano się do obowiązujących od początku 2016 r. przepisów obligujących do zatrudnienia dodatkowego nauczyciela posiadającego kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia specjalnego uczniów z taką niepełnosprawnością (7 ust. 2 *rozporządzenia o kształceniu specjalnym z 2015 r.*). W związku z niezrealizowaniem powyższego obowiązku wyjaśnienia złożyła Wicedyrektor Szkoły przedstawiając całą historię edukacji ucznia, którą rozpoczynał w klasie „0” w Zespole Szkół i do której wrócił (po problemach związanych ze zdiagnozowaniem, rehabilitacją i trudnościami wychowawczymi w innej szkole) w klasie szóstej. Początkowo nauczanie indywidualne odbywało się w domu i uczeń miał być przywożony na zajęcia socjoterapeutyczne do Zespołu Szkół. W październiku 2015 r. nauczyciele Szkoły i rodzice podjęli wspólną decyzję o włączeniu nauczania indywidualnego w Szkole oraz uczestniczeniu tego ucznia w niektórych zajęciach ogólnoklasowych (technika, wychowanie fizyczne, religia). Dostosowano warunki do indywidualnych potrzeb ucznia, tak aby nauczyciele mogli mieć pieczę nad uczniem również w czasie przerw lekcyjnych. Wicedyrektor Szkoły podała, że po początkowych problemach z adaptacją w Szkole duża poprawa w relacjach nauczyciel-uczeń nastąpiła po szkoleniu Rady Pedagogicznej na temat „Radzenie sobie z trudnymi zachowaniami u uczniów z autyzmem i zespołem Aspergera”. W roku szkolnym 2015/2016 uczeń otrzymał promocję do gimnazjum, obecnie jego stan się poprawił, nauczyciele obserwują (i potwierdzają to rodzice) znaczący

postęp w rozwoju ogólnym i wyraźną poprawę zachowania tego ucznia we wszystkich aspektach. W ocenie NIK, niniejszy przykład osiągniętych efektów edukacji włączającej i indywidualne podejście Szkoły do opisywanego przypadku zasługują na aprobatę, nie zmienia to jednak faktu, że uczniowi z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera) nie zapewniono przysługującej mu pomocy nauczyciela „wspomagającego”. Nadmienić przy tym należy, że praca takiej osoby mogła pomóc również nauczycielom prowadzącym zajęcia w klasie, do której uczeń uczęszczał w prowadzeniu lekcji i realizacji innych obowiązków. Ponownie podkreślenia wymaga fakt, że Szkoła miała możliwości finansowe w tym zakresie, a mimo to nie podjęła stosownych działań.

(dowody: akta kontroli str. 1203-1206))

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność Szkoły w realizacji zaplanowanych działań w zakresie wsparcia kształcenia specjalnego.

4. Nadzór, monitorowanie i ewaluacja procesu wspierania kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Opis stanu
faktycznego

4.1. W Szkole prawidłowo dokonywano wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania uczniów uwzględniając ocenę efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniowi, a wyniki tej oceny wykorzystywano do ewentualnych modyfikacji zaplanowanego wsparcia oraz monitorowania procesu realizacji kształcenia specjalnego. Odbywało się to dwa razy do roku, podczas spotkań Zespołu, konsultacji lub w trakcie bieżącej pracy z uczniem. Wyniki oceny wykorzystywano do modyfikacji zaplanowanego wsparcia oraz monitorowania procesu realizacji kształcenia specjalnego.

Ujęte w IPET zapisy odnoszono do funkcjonowania ucznia w okresie sporządzania oceny: oceniano poczynione postępy pod kątem ich poziomu, trwałości, adekwatności form pomocy i metod użytych do ich osiągnięcia; opisywano trudności i brak postępów bądź regres w rozwoju poszczególnych sfer i funkcji, na które były skierowane oddziaływania edukacyjne i terapeutyczne; dokonywano podsumowania skuteczności udzielonych form wsparcia i w razie potrzeby ustalano zakres ich modyfikacji; zapisywano zalecenia do dalszej pracy, ze szczególnym uwzględnieniem zaplanowanych zmian, czy też obszarów, które winny być poddane intensywniejszym oddziaływaniom.

Na podstawie próby dokumentacji wybranej do badania dotyczącej dziesięciu uczniów objętych kształceniem specjalnym w Szkole ustalono, że Zespoły rzetelnie dokonywały okresowej wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia, uwzględniając ocenę efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej, tj. w sposób zgodny z przyjętymi w Szkole zasadami obowiązującymi przy dokonywaniu okresowej oceny uczniów (wg określonego wewnętrznie wzoru).

(dowody: akta kontroli str. 247-260)

4.2. Dyrektor Szkoły, jako osoba odpowiedzialna za organizację procesu wsparcia kształcenia specjalnego oraz realizację zaleceń orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, obejmował ten proces nadzorem.

Opracowane, na poszczególne lata szkolne plany nadzoru pedagogicznego zawierały: przedmiot ewaluacji wewnętrznej oraz termin jej przeprowadzenia, tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej Szkoły, zakres wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań w szczególności przez: diagnozę pracy Szkoły,

planowanie działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego, prowadzenie działań rozwojowych, organizowanie szkoleń i porad.

(dowody: akta kontroli str. 1316-1324, 1337-1349)

Analiza planów nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2014/2015-2016/2017, sprawozdań z ww. nadzoru, oraz protokołów z posiedzeń Rady Pedagogicznej wykazała, że:

- plany nadzoru i wnioski ze sprawowanego nadzoru były przedstawiane Radzie Pedagogicznej terminowo, zgodnie z § 25 i § 26 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego²³,
- problematyka organizacji kształcenia specjalnego była przedmiotem nadzoru,
- wnioski z nadzoru były wykorzystywane do poprawy i modyfikacji organizacji procesu wsparcia kształcenia specjalnego uczniów,
- Dyrektor Szkoły wspomagał, w ramach realizacji nadzoru pedagogicznego, nauczycieli realizujących kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami.

(dowody: akta kontroli str. 1325-1336, 1350-1367)

4.3. Szkoła, w zakresie ewaluacji i modyfikacji wsparcia kształcenia specjalnego korzystała z pomocy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lubinie, w formie konsultacji, w zakresie umawiania wizyt, terapii, wymiany bieżących informacji i wątpliwości na temat nauczania specjalnego i poszczególnych uczniów, odbywających się comiesięcznie spotkań pedagogów szkolnych z psychologami zatrudnionymi w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, oraz w ramach sieci współpracy i samokształcenia, propozycji warsztatów, szkoleń i prelekcji, udostępniania informacji na stronie internetowej Poradni i Szkoły. Ponadto współdziałała w tym zakresie ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Szklarach Górnych. Współdziałanie to polegało na uczestnictwie pedagoga szkolnego i nauczycieli w corocznych spotkaniach i konferencjach metodycznych organizowanych przez Ośrodek, oraz możliwości korzystania z udostępnianych przez Ośrodek materiałów dotyczących kształcenia specjalnego.

Współpraca realizowana z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej (GOPS) dotyczyła: świadczeń socjalnych, przeciwdziałania przemocy, terapii psychologicznej, poradnictwa prawnego, realizacji programów profilaktycznych, działań informacyjnych. Współpraca była inicjowana przez dyrektora Szkoły, który planował szkolenia i spotkania Rady Pedagogicznej z pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, oraz pedagoga szkolnego, który był koordynatorem i inicjatorem wielu ww. działań.

(dowody: akta kontroli str. 247-260)

4.4. Ustalenia dotyczące oceny funkcjonowania uczniów z niepełnosprawnościami w Szkole, efektywności udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wsparcia uzyskiwanego w tym zakresie przez nauczycieli i Szkołę, uzupełniono poprzez uzyskanie wyjaśnień nauczycieli (którzy w badanym okresie prowadzili najwięcej zajęć z uczniami objętymi kształceniem specjalnym), dotyczące: opinii o efektywności działań Szkoły w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia

²³ Dz. U. poz. 1270 – obowiązującego od 1 września, w którym to dniu zostało uchylone rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324 ze zm.), w którym przepisy dotyczące terminu przedstawienia planu nadzoru pedagogicznego oraz wyników i wniosków z jego sprawowania na zebraniu rady pedagogicznej zawarte zostały w § 21 i 22 (były takie same jak w późniejszym akcie wykonawczym).

specjalnego uczniów oraz o czynnikach utrudniających ich właściwą realizację, oraz czy nauczyciele identyfikują szanse i zagrożenia realizacji edukacji włączającej i jakie mają propozycje poprawy oraz czy prowadzenie przez nauczycieli zajęć lekcyjnych, w których uczestniczą (obok uczniów pełnosprawnych) uczniowie z niepełnosprawnościami, wpływa na wysokość ich wynagrodzenia (np. czy otrzymują z tego tytułu zwiększony dodatek motywacyjny i nagrody).

Jak wynika z wyjaśnień nauczycieli prowadzących zajęcia z tymi uczniami w ww. zakresach, tj.:

- *efektywności działań Szkoły w zakresie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom objętym kształceniem specjalnym* – Szkoła stale współpracuje z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, ma to wpływ na odpowiednie wypełnianie zaleceń związanych z kształceniem uczniów z orzeczoną niepełnosprawnością. Organizowane są rady szkoleniowe (np. dotycząca zespołu Aspergera) i spotkania zespołów opracowujących IPET-y, ma to bezpośrednie przełożenie na podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli. W porozumieniu z pedagogami szkolnymi pośredniczącymi w kontaktach z Poradnią, opracowywane są na podstawie jej zaleceń indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne, w oparciu o które trwa praca z uczniem. Kadra pedagogiczna podnosi swoje kwalifikacje, na spotkaniach zorganizowanych przez pedagogów omawiane są trudności i ograniczenia dotyczące uczniów oraz formy pomocy. Uczniowie z orzeczeniami uczestniczą aktywnie w życiu własnym klas i reprezentują Szkołę na zewnątrz;
- *realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów oraz o czynnikach utrudniających ich właściwą realizację* – weryfikacja tych zaleceń następuje przy okazji dokonywanej na półroczu i na koniec roku oceny efektywności podjętych działań. Szkoła do realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego jest dobrze przygotowana, tzn. zapewnia odpowiednie warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne. Do czynników utrudniających realizację zaleceń należą: brak akceptacji przez rodziców faktu niepełnosprawności dziecka, a tym samym niechęć rodziców do pozostawiania dziecka na dodatkowych zajęciach, tolerowanie i usprawiedliwianie bez powodu licznych nieobecności dziecka, niechęć do kontaktu z nauczycielami, zaburzenia sprzężone, powodujące trudności, które często uniemożliwiają pracę z dzieckiem i wymagają dużej elastyczności w postępowaniu nauczyciela. Dotyczy to zwłaszcza dzieci z autyzmem, dysfunkcyjności rodziny (wynika z niej brak współpracy ze Szkołą, mimo zaleceń w orzeczeniu);
- *wpływu prowadzenia zajęć lekcyjnych, w których uczestniczą (obok uczniów pełnosprawnych) uczniowie z niepełnosprawnościami, na wysokość wynagrodzenia* – z tego tytułu nauczyciele otrzymywali dodatki: motywacyjny w wysokości 10%, za pracę w trudnych warunkach - w wysokości 25%, w warunkach uciążliwych - w wysokości 15%, ponadto Dyrektor Szkoły i Wójt Gminy Rudna przyznawali nagrody za efekty pracy z dziećmi trudnymi;
- *identyfikacji szans i zagrożeń realizacji edukacji włączającej uczniów z niepełnosprawnościami* – szansę stanowi możliwość nawiązywania kontaktów interpersonalnych z rówieśnikami, pozwala to na zmniejszenie poczucia wyobcowania i stopniowe uspołecznianie ucznia, akceptowanie przez zespoły klasowe, zaś zagrożeniem jest sytuacja przeciwna, tj. zakłócanie procesu edukacyjnego poprzez zachowania nieadekwatne do miejsca i sytuacji, poprzez stwarzanie zagrożenia dla innych uczniów, czy też najzwyczajsze hałasowanie. Zajęcia włączające generują znacznie więcej pozytywów niż negatywów:

w przypadku uczniów z orzeczoną niepełnosprawnością wpływają na ich uspołecznienie, zaś ich rówieśników uczą tolerancji, akceptacji odmienności i altruizmu. Edukacja włączająca jest dużą szansą dla uczniów z niepełnosprawnościami jak: niedowidzenie, niedosłyszenie, niepełnosprawność ruchowa czy zagrożonych niedostosowaniem społecznym, bo bardzo potrzebują kontaktów z rówieśnikami zdrowymi. Również dla dzieci zdrowych kontakt z rówieśnikami z niepełnosprawnością jest bardzo korzystny. W ramach identyfikacji szans podczas realizacji zajęć włączających należy zwrócić uwagę na fakt, że uczniowie ci są akceptowani przez zespoły klasowe, spotykają się z sympatią, empatią i pomocą;

- *propozycji poprawy w zakresie realizacji edukacji włączającej uczniów z niepełnosprawnościami* – obecne przepisy prawa oświatowego umożliwiają uczniowi z orzeczeniem o niepełnosprawności udział zarówno w zajęciach specjalistycznych (np. rewalidacja), jak i wybranych przedmiotach kształcenia ogólnego. Należy szkolić nauczycieli, aby podnosili swoje kwalifikacje i umiejętności do pracy z dzieckiem niepełnosprawnym, bo o ile w klasach I-III pracuje jeden nauczyciel, który zna dobrze dzieci i potrafi dostosować metody pracy do indywidualnego tempa nauki ucznia z trudnościami, to w klasach starszych, dzieci te często są pozostawione same sobie i w rezultacie powtarzają daną klasę. Ważna jest również edukacja rodziców wszystkich dzieci i ich pozytywne nastawienie do edukacji włączającej. Istotne jest wyposażanie szkoły w pomoce dydaktyczne pomagające dzieciom niepełnosprawnym w nauce.

(dowody: akta kontroli str. 1380-1391)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Szkoły w zakresie nadzoru, monitorowania i ewaluacji procesu wspierania kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁴, (dalej: *ustawa o NIK*), wnosi o zapewnienie realizacji zaleceń orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dla wszystkich uczniów, w tym realizacji zajęć specjalistycznych z wykorzystaniem zalecanym metod i środków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 *ustawy o NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu.

²⁴ Dz. U. z 2017 r., poz. 524.

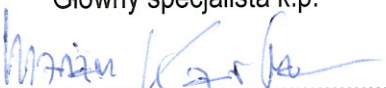
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, dnia 06 lipca 2017 r.

Kontroler:
Marian Karbarz
Główny specjalista k.p.

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu

DYREKTOR
Delegatura Najwyższej Izby Kontroli
we Wrocławiu
z up.

.....
Adam Piorkowski
podpis Wicedyrektor

